

Sygn. akt VIA Ca 612/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 stycznia 2010 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Krystyna Karolus – Franczyk (spr.)

Sędzia SA Anna Orłowska

Sędzia SA Teresa Mróz

Protokolant sekr. sąd. Julia Gotówka

po rozpoznaniu w dniu 20 stycznia 2010 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. K.

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Zakładu Karnego w P.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Płocku

z dnia 24 marca 2009 r.

sygn. akt I C 2563/08

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w ten sposób, że powództwo w całości oddala;

II. nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI A Ca 612/09

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Płocku wyrokiem z dnia 24 marca 2009 r. zasądził od Skarbu Państwa – Dyrektora Zakładu Karnego w P. na rzecz M. K. kwotę 5 000 zł tytułem zadośćuczynienia, a w pozostałej części - co do kwoty 95 000 zł powództwo oddalił.

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Powód był osadzony w ZK P. od 21 marca 2006 r. (do 16 maja 2009 r.), odbywając karę w systemie terapeutycznym, na oddziale dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Od 10 maja 2007 r. powód podjął pracę intrologatora, a od 17 października 2007 r. wykonywał obowiązki „korytarzowego” na oddziale

terapeutycznym. Oddział ten przeznaczony jest dla 56 osób, zaś karę odbywało tam ponad 60. osadzonych i taki stan utrzymywał się od kilku lat.

Powód był osadzony między innymi w celach nr (...) (w okresie od 16 kwietnia 2007 r. do 7 września 2007 r.), a następnie w celi nr(...).

W celi nr(...) przeznaczonej dla 6 osób według normy 3m²/os przebywało 8 osób, w celi nr (...) o powierzchni 7 m² przebywały 4 osoby.

Obydwie cele były wyposażone w łóżko dla każdego osadzonego oraz kącik sanitarny, który w celi (...) oddzielony był płytą pilśniową i zasłonką, zaś w celi (...) ścianą murowaną z drzwiami. Zbyt mało w stosunku do liczby osadzonych było natomiast taboretów oraz powierzchni stołów tak, że przy posiłkach talerze trzeba było trzymać na kolanach.

Ciasnota powodowała także napięcia pomiędzy osadzonymi.

Sąd Okręgowy uznał, że powództwo 100 000 zł zadośćuczynienia za nieludzkie i niehumanitarne przetrzymywanie w warunkach nie spełniających norm europejskich jest uzasadnione jedynie częściowo.

Sąd Okręgowy wskazał i dokonał analizy przepisów, stanowiących podstawę prawną powództwa, a mianowicie: art. 417 k.c. w związku z art. 110 § 2 k.k.w. i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 19 kwietnia 2006 r. (Dz. U. nr 65, poz. 459) wydanego na podstawie art. 248 § 2 k.k.w. Na tych przepisach oparta jest odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę, wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej oraz unormowanie kwestii warunków, w jakich winni przebywać osadzeni w zakładach karnych.

Kwestią tych warunków, a w szczególności przeludnienia w celach zajmował się Sąd Najwyższy w orzeczeniach (V CSK 431/06, II CSK 269/07), zawierających odniesienia do art. 23 k.c. i 448 k.c., zaś Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z 26 maja 2008 r., SK 25/07 stwierdził niekonstytucyjność przepisu art. 248 § 1 k.k.w. i odroczył utratę jego mocy obowiązującej do 6 grudnia 2009 r. Przepis 248 § 1 k.k.w ma, w myśl jednolitego poglądu Sądu Najwyższego, zastosowanie do oceny zdarzeń, które nastąpiły przed tym terminem.

Sąd Okręgowy powołał, dotyczące kwestii warunków pobytu w zakładach karnych, orzecznictwo Trybunału Praw Człowieka na tle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i dokonał interpretacji art. 148 k.k.w. w świetle EKPCz.

Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że pobyt powoda przez ponad dwa lata w celach, w których nie zagwarantowano minimum 3 m² powierzchni na każdego osadzonego stanowił naruszenie jego dóbr osobistych: godności i prywatności. Powód doznawała utrudnień z w korzystaniu z kącika sanitarnego oraz cierpiał niewygody przy spożywaniu posiłków. Osadzenie w warunkach przeludnienia nie było spowodowane jakimiś szczególnymi okolicznościami, a wynikało z polityki penitencjarnej państwa, które nie zapewniło odpowiedniej liczby zakładów karnych. Przyznanie powodowi zadośćuczynienia w oparciu o przepis art. 448 k.c. jest uzasadnione i bez znaczenia pozostaje kwestia, czy postępowanie zakładu karnego i jego funkcjonariuszy było zawinione. Do powstania odpowiedzialności Państwa na podstawie art. 417 k.c. wystarczające jest wykazanie, że działanie to było niezgodne z prawem. Aktualnie w orzecznictwie Sąd Najwyższy odstąpił od wcześniejszego poglądu, że przesłanką przyznania zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. jest wina osoby, dopuszczającej się naruszenia dóbr osobistych.

Po rozważeniu okoliczności sprawy Sąd Okręgowy uznał, że kwota 5 000 zł ma dla powoda charakter kompensacyjny, nie będąc nadmiernie wysoką w stosunku do doznanej krzywdy.

Od powyższego wyroku złożył apelację pozwany Skarb Państwa – Zakład Karny w P..

Wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego w postaci art. 23, art. 24 i art. 448 k.c. w związku z art. 110 § 2 k.k.w. oraz art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka, naruszenie przepisów prawa w postaci art. 248 § 1 k.k.w., § 2 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 19 kwietnia 2006 r., błąd w ustaleniach faktycznych, naruszenie przepisów prawa procesowego w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach.

Wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Stan prawny, szeroko omówiony w uzasadnieniu Sądu Okręgowego nie budzi wątpliwości – powierzchnia mieszkalna przypadająca na 1 osadzonego w celi ma wynosić 3 m², lecz na mocy art. 248 § 1 k.k.w. mogła w określonych warunkach zostać zmniejszona. Zakład Karny w P. o istnieniu potrzeby zagęszczenia osadzonych informował każdorazowo sędziego penitencjarnego.

Art. 248 § 1 k.k.w. został przez Trybunał Konstytucyjny uznany za niezgodny z Konstytucją, lecz utrata mocy przepisu została odsunięta w czasie na 18 miesięcy, do dnia 6 grudnia 2009 r. Powód – jak okazało się w toku postępowania międzyinstancyjnego – został zwolniony z zakładu przed tą datą, bo 16 maja 2009 r. (k. 140 akt), zatem przez czas jego pobytu art. 248 § 1 k.k.w. obowiązywał.

Odsunięcie w czasie skutku orzeczenia o niekonstytucyjności tego przepisu miało pozwolić zakładom karnym, w większości przeludnionym, na podjęcie stosownych kroków i dostosowanie liczby osadzonych do metrażu w celach z zachowaniem normy 3 m² na osobę.

Powód, domagał się zadośćuczynienia w kwocie 100 000 zł za „niehumanitarne i bezprawne przetrzymywanie w warunkach, które nie spełniają norm europejskich” oraz odwołał się do godności ludzkiej jako wartości nadrzędnej (k. 2 – pozew).

Nie jest kwestionowane, że w celach, w których powód odbywał karę 3 lat i 7 miesięcy pozbawienia wolności za rozbój norma 3 m² na osobę nie była spełniona. Jednak poza ciasnotą cele zawsze były wyposażone w kącik sanitarny z ubikacją, umywalką i półką na przybory toaletowe, oddzielony od części mieszkalnej, każdy z osadzonych miał własne łóżko, cele były wyposażone w telewizor, nie było skarg na warunki umożliwiające utrzymanie higieny osobistej, wentylację czy oświetlenie.

Dodatkowo powód przebywał na oddziale terapeutycznym, mającym lepsze warunki opieki pedagogicznej i szerszą ofertę działań o charakterze kulturalnym, edukacyjnym i oświatowym. Od 10 maja 2007 r. powód podjął pracę introligatora, a od 17 października 2007 r. pełnił również funkcję „korytarzowego”. Te zajęcia powodowały, że przebywał w celi krócej, zatem doznawała w mniejszym zakresie uciążliwości wynikających z przeludnienia.

Porównanie warunków w Zakładzie Karnym w P. ze stanami faktycznymi, będącymi podstawą orzeczeń ETPCz i Sądu Najwyższego, przytoczonych w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego w Płocku, w których stwierdzono naruszenie dobra osobistego w postaci godności człowieka, nie daje podstawy uwzględnienia powództwa nawet w ograniczonym zakresie.

Do naruszenie godności dochodzi w przypadku stosowania tortur, niehumanitarnego bądź poniżającego traktowania, braku warunków do zachowania higieny osobistej, braku dostępu do sanitariatu czy braku własnego łóżka. Złe traktowanie musi ponadto przekraczać pewien poziom dolegliwości i upokorzenia. Przeludnienie w celi w połączeniu z zakazem jej opuszczania przez całą dobę bądź w połączeniu z utrudnianiem dostępu do pomocy medycznej czy innymi szykanami dawałoby podstawę do przyjęcia, że traktowanie jest niehumanitarne i narusza godność osoby pozbawionej wolności.

Warunki w których przebywał powód były trudne, cele były przeludnione i nie zachowano normy 3 m² na osobę, ale nie można ocenić, że były to warunki niehumanitarne (niehumanitarne), a powód w tych warunkach był przetrzymywany bezprawnie. Powód został skazany prawomocnym wyrokiem za rozbój i dlatego znalazł się w zakładzie karnym.

Zasądzenie zadośćuczynienia w myśl art. 448 k.c. nie jest obowiązkowe, sąd może je przyznać w razie naruszenia dobra osobistego.

Sąd Apelacyjny uznał jednak, że samo osadzenie w przeludnionej celi, przy uwzględnieniu pozostałych warunków odosobnienia, przy braku czynników upokarzających, poniżających i zmierzających do pokrzywdzenia więźnia nie doprowadziło do naruszenia godności powoda i nawet niewielka kwota zasądzona przez Sąd I instancji nie jest uzasadniona.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji w myśl art. 386 § 1 k.p.c. i art. 102 k.p.c. w zakresie kosztów.